

Hoe ervaren leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond de invloed van hun ouders bij hun loopbaankeuzes?

Student: A. C. M. Lanting (s4576535)

Begeleidster: Prof. Dr. H. Korpershoek

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der gedrags- en maatschappijwetenschappen

Bachelor werkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2023

Abstract

In the Netherlands students on prevocational secondary education (Dutch: vmbo) have to choose a study program in continuous education when they are approximately 16 years old. At this young age it can be hard to make a decision which has influence on their future careers. The social environment, especially the parents, can play an important role in the decision making of students. For students with a migration background career choices can be extra difficult. This may be because they receive less support from their parents. This could be due to the language barrier their parents can experience or their unfamiliarity with the Dutch educational system. The aim of this study is to identify how students in the prevocational secondary education from families with a migration background experience the support from their parents. Therefor the research question is: 'How do students in the prevocational secondary education from families with a migration background experience the support from their parents while making career choices?'.

To find the answer to this question, a qualitative study was performed. Three focus group interviews were analyzed, including 12 students. The study found that students received support from school, their parents, their brother(s) and/or sister(s), their classmates and/or further family. Some students said their parents had difficulties with the support due to the unfamiliarity with the Dutch school system or due to their language barrier. Nevertheless, a couple of students did think the support from their parents was important to them.

Inleiding

Uit onderzoek is gebleken dat veel jongeren in het voortgezet onderwijs moeite hebben met het kiezen van een profiel en vakken voor de bovenbouw, daarnaast hebben ze vaak moeite met het kiezen van een vervolgopleiding (Ritzen & Liere, 2011). Met name jongeren met een migratieachtergrond blijken moeite te hebben met het maken van een weloverwogen studiekeuze. Deze jongeren wisselen vaker van opleiding en vallen vaker uit in het beroepsonderwijs dan jongeren die geen migratieachtergrond hebben (Crul & Heering, 2008). Bovendien is uit onderzoek van Almaci en Van Craen (2005) gebleken dat op Vlaamse hogescholen en universiteiten het studierendement bij studenten met een migratieachtergrond significant lager ligt dan bij studenten zonder een migratieachtergrond.

De sociale omgeving (voornamelijk ouders) speelt een grote rol bij het maken van belangrijke keuzes, zoals die voor de vervolgopleiding. Ouders en andere familieleden zijn vaak belangrijke gesprekspartners als het gaat om het maken van belangrijke keuzes van jongeren (Cridge & Cridge, 2015). Ook blijkt uit een longitudinaal onderzoek van Diemer (2007) dat ondersteuning van ouders bijdraagt aan het maken van een weloverwogen studiekeuze bij Amerikaanse jongeren met een migratieachtergrond. Ouderbetrokkenheid draagt bovendien bij aan de ontwikkeling van loopbaancompetenties (Kuijpers et al., 2018). Loopbaancompetenties zijn het nadenken over wensen en waarden die van belang zijn voor de loopbaankeuze. Enkele voorbeelden van loopbaancompetenties zijn: kwaliteiten reflectie, motieven reflectie, werkexploratie, loopbaanzelfsturing en netwerken (Kuijpers et al., 2011). Daarnaast draagt ouderbetrokkenheid bij aan het voorkomen van schooluitval (de Vleeschouwer et al., 2020).

Leerlingen met een migratieachtergrond ervaren soms minder steun van hun sociale omgeving bij het maken van weloverwogen studieloopbaankeuzes. Een mogelijke verklaring is de taalbarrière die ouders met een migratieachtergrond kunnen ervaren (Crul, 2015). Deze taalbarrière zorgt ervoor dat ouders die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn mogelijk niet bekend zijn met de onderwijs- en beroepsmogelijkheden in Nederland, aangezien de informatie die hierover wordt gegeven door de school vaak alleen in het Nederlands beschikbaar is. Daarnaast kan het voor deze ouders ook lastiger zijn om hun kind te ondersteunen bij zijn of haar studiekeuze. Wanneer ouders minder bekend zijn met de onderwijs- en beroepsmogelijkheden in Nederland kunnen zij meer moeite

ervaren met het thuis praten over de mogelijke beroepskeuzen van hun kind. Hierdoor wordt de kans op een weloverwogen studiekeuze kleiner (Diemer, 2007).

Op het VMBO worden leerlingen in vier jaar voorbereid op het kiezen van een vervolgopleiding. Daarbij wordt eerst een keuze voor een profiel gemaakt, dit gebeurt in de tweede klas. Vervolgens kiezen leerlingen in de vierde klas een vervolgopleiding. Deze jongeren zijn dan meestal rond de 15/16 jaar oud. Op deze leeftijd is het voor jongeren vaak lastig om belangrijke keuzes te maken, steun van hun ouders hierbij is van groot belang. Volgens Kuijpers en Meijers (2009) hebben ouders met een migratieachtergrond een voorkeur voor 'witte boordenwerk', hierbij kan gedacht worden aan beroepen als arts of advocaat. Daarnaast hebben deze ouders vaak een voorkeur voor een opleiding in de richting van economie en handel en het starten van een eigen onderneming. Deze voorkeur kan te maken hebben met de status van het beroep in het land van herkomst (Iacante et al., 2007). Echter heeft de keuze voor een opleiding in de bovengenoemde sectoren een nadeel. Zo is het arbeidsperspectief in bijvoorbeeld de economische sector minder gunstig dan het arbeidsperspectief in de technische sector (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.). Een mogelijk gevolg hiervan is dat meer jongeren met een migratieachtergrond werkloos zijn dan jongeren zonder een migratieachtergrond (CBS, z.d.).

Bovendien is uit onderzoek van Sian en Knox (1992) gebleken dat ouders van allochtone meisjes met een islamitische afkomst vaak de voorkeur hebben voor de opleiding geneeskunde. Vanaf het vmbo hebben leerlingen echter geen rechtstreeks toegang om geneeskunde te studeren. Daarentegen zijn deze ouders niet bekend met andere paramedische opleidingen die wel rechtstreeks toegang geven vanuit het vmbo. Islamitische meisjes zijn geneigd om te kiezen voor een beroep dat in de eigen familie en gemeenschap een hoge status heeft. Dit wordt volgens de studie van Sian en Knox (1992) verklaard doordat het gevoel van zelfwaarde en zelfvertrouwen bij Islamitische meisjes afhangt van de mate waarin zij kunnen bijdragen aan het aanzien van hun familie in de samenleving.

Er zijn meerdere theorieën om de loopbaankeuzes van jongeren te verklaren. Een eerste theorie is de *status-congruentie theorie*. Volgens deze theorie zullen leerlingen een voorkeur hebben voor een bepaalde studie, wanneer deze studie aansluit bij de positie van de sociale omgeving (Iacante et al., 2007). Bij de sociale omgeving worden eerst de ouders en andere familieleden bedoeld, op de

tweede plaats staan de leeftijdsgenoten en klasgenoten. De immigrant optimisme hypothese kan binnen de status-congruentie theorie de schoolloopbaan- en studiekeuze van leerlingen met een migratieachtergrond verklaren. Hierbij staat het perspectief van de ouders centraal (Kao & Tienda, 1995). De hypothese stelt dat ouders met een migratieachtergrond hogere verwachtingen hebben van hun kind dan ouders zonder een migratieachtergrond. Een reden voor de hogere verwachtingen van ouders met een migratieachtergrond staat in verband met de initiële migratiemotieven. Bij migratie wordt er namelijk gericht op het verbeteren van de eigen sociale en economische situatie (De Meester & Mahieu, 2000). Bovendien is uit onderzoek van Gibson (1991) gebleken dat mensen met een migratieachtergrond scholing zien als een aanpak om mee te doen in de samenleving en een hogere status te krijgen. Een gevolg hiervan is dat leerlingen met een migratieachtergrond vakken kiezen voor een opleiding met een hogere financiële status (Almaci, 2003).

Een andere theorie om de loopbaankeuzes van jongeren te verklaren is die van de *Theory of planned behavior* (Ajzen, 1991). De Theory of planned behavior is een theoretisch raamwerk dat in verschillende contexten inzicht geeft in de achtergrond van menselijk gedrag (Conner & Sparks, 2005). Een belangrijk uitgangspunt van het model is dat er sprake is van een rationele keuze en niet van gewoontegedrag. Bij het maken van een rationele studiekeuze weegt de leerling de lasten en baten af van een studie. De houding van de leerling speelt in dit model een centrale rol. Daarnaast worden motivaties ook verklaard door wat anderen van de persoon verwachten. Wanneer dit model wordt toegepast op de context van loopbaankeuzes is de verwachting dat ouders, peers en school een grote invloed hebben op hun studiekeuze.

Er is nog onduidelijkheid over wat de precieze rol is van ouders bij de loopbaankeuzes van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond en hoe deze leerlingen de ondersteuning van hun ouders ervaren. Uit onderzoek is gebleken dat ouders belangrijke gesprekspartners zijn voor jongeren bij het maken van belangrijke keuzes (Cridge & Cridge, 2015). Echter is het onbekend of dit ook geldt voor jongeren in het vmbo met een migratieachtergrond. Eerder onderzoek richtte zich vooral op jongeren op de havo en het vwo, echter moeten leerlingen in het vmbo al eerder een studiekeuze maken. Om meer inzicht te krijgen in de rol van ouders bij de loopbaankeuzes van leerlingen in het vmbo uit een gezinnen met een migratieachtergrond en hoe deze

leerlingen de ondersteuning van hun ouders ervaren, wordt deze studie uitgevoerd met de volgende onderzoeksvraag: ‘Hoe ervaren leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond de invloed van hun ouders bij hun loopbaankeuzes?’ Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord met de volgende deelvragen:

1. Wie zijn er betrokken bij de loopbaankeuzes van leerlingen in het VMBO uit gezinnen met een migratieachtergrond?
2. Welke ondersteuning krijgen leerlingen in het VMBO uit gezinnen met een migratieachtergrond bij het maken van loopbaankeuzes?
3. Welke belemmeringen ervaren de ouders van leerlingen in het VMBO uit gezinnen met een migratieachtergrond bij het ondersteunen van hun kind bij het maken van loopbaankeuzes?

Bij dit onderzoek wordt niet alleen naar de ondersteuning van de ouders gekeken. Zo worden er bij deelvraag 1 en 2 ook andere ondersteuningsbronnen, zoals broer(s) en/of zus(sen), betrokken bij dit onderzoek.

Bij deelvraag 1 is de hypothese dat ouders, andere familieleden, klasgenoten en school betrokken zijn bij de loopbaankeuzes van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond. Zo is uit onderzoek van Cridge en Cridge (2015) gebleken dat ouders en andere familieleden belangrijke gesprekspartners zijn voor jongeren bij het maken van belangrijke keuzes. De verwachting hieruit is dat dit ook geldt voor jongeren in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond. En dat deze jongeren daarom ouders en andere familieleden betrekken bij hun loopbaankeuzes. Vanuit het model van de *theory of planned behavior* is de verwachting dat ouders, peers en school grote invloed hebben op de studiekeuze van jongeren. Daarom is de verwachting bij het huidige onderzoek dat ouders, peers en school ook betrokken zijn bij de loopbaankeuzes van jongeren in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond. Bij deelvraag 2 kan nog geen hypothese gesteld worden. Er is namelijk nog onduidelijkheid over welke ondersteuning leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond kunnen krijgen. Bij deelvraag 3 is de hypothese dat de ouders van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond de taalbarrière en de onbekendheid met het Nederlandse schoolstelsel als belemmering ervaren bij het ondersteunen

van hun kind bij het maken van loopbaankeuzes. Zo is uit onderzoek van Crul (2015) gebleken dat ouders met een migratieachtergrond vaak de Nederlandse taal niet goed machtig zijn. Dit kan ervoor zorgen dat deze ouders niet bekend zijn met de Nederlandse onderwijs- en beroepsmogelijkheden.

De hypothese van de onderzoeksvraag is dat leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond de invloed van hun ouders als minder positief ervaren dan leerlingen met Nederlandse ouders. Uit onderzoek is gebleken dat ouders met een migratieachtergrond meer moeite hebben met het ondersteunen van hun kind, waardoor het lastiger wordt voor deze leerlingen om een weloverwogen studiekeuze te maken (Diemer, 2007). Daarnaast hebben ouders met een migratieachtergrond vaak de voorkeur voor een economische studie, echter is het arbeidsperspectief in deze sector niet optimaal (Kuijpers & Meijers, 2009). De verwachting is dat deze jongeren door de hulp van hun ouders een opleiding kiezen met een minder gunstig arbeidsperspectief. Hierdoor hebben zij een grotere kans om werkloos te worden. Dit kan ervoor zorgen dat zij minder vertrouwen hebben in de begeleiding van hun ouders en de ondersteuning als minder positief ervaren. Als de hypothese op de onderzoeksvraag na afloop van het onderzoek wordt aangenomen, kan er gekeken worden naar een passende manier waarop deze jongeren en ouders extra ondersteuning kunnen krijgen. Deze extra ondersteuning zou door school gegeven kunnen worden. Zo zou school de ouders van leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond beter kunnen informeren.

Methode

Onderzoeksdesign

Er is sprake van een kwalitatief onderzoek. Hierbij is gebruik gemaakt van focusgroep interviews. De focusgroep interviews komen uit de interviewdata van het Innovationlab project. In het huidige onderzoek is onderzocht hoe leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond de invloed van hun ouders ervaren bij hun loopbaankeuzes. Om dit te onderzoeken is er gekeken naar de ervaringen van de leerlingen en is er dus gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek.

Participanten

De onderzoekspopulatie betreft leerlingen in het vmbo-tl (leerjaar 3 en 4) uit gezinnen met een migratieachtergrond. Bij dit onderzoek is ervoor gekozen om naar leerlingen met een migratieachtergrond te kijken, aangezien deze leerlingen vaker problemen ervaren met studieloopbaankeuzes dan leerlingen zonder een migratieachtergrond. Er is gekeken naar drie focusgroepen, waarbij in totaal 12 leerlingen (7 jongens en 5 meisjes) zijn geïnterviewd en dus worden meegenomen in dit onderzoek. De deelnemende scholen zijn voorafgaand aan dit onderzoek geworven via de professionele netwerken van de projectmedewerkers. De LOB-coördinatoren hebben de leerlingen uitgekozen om deel te nemen aan de interviews. Hierbij was het criterium dat het met name leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond betrof. Daarnaast was het criterium dat zowel jongens als meisjes deelnamen aan het interview.

Onderzoeksinstrumenten

Voorafgaand aan het huidige onderzoek is er een interviewleidraad (zie bijlage 1) ontwikkeld door het onderzoeksteam van het Innovationlab project. Binnen het project zijn verschillende leerling interviews afgenomen. Daarbij werd er gericht op de volgende thema's: Het kiezen van een vervolgopleiding, loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), ondersteuning vanuit school, ondersteuning door ouders/verzorgers, ondersteuning door anderen, invloed van anderen, omgaan met verwachtingen (o.a. discriminatie, stereotypering). De interviewleidraad is op de volgende manier tot

stand gekomen. In het studiejaar van 2020/2021 zijn er door twee bachelor studenten van de opleiding Pedagogische Wetenschappen voor de bovenstaande thema's interviewleidraden uitgewerkt. De interviewleidraden zijn uitgewerkt op basis van literatuur over de verschillende thema's. Aan de hand van de twee tot stand gekomen leidraden zijn voor het onderzoek de formuleringen van de interviewvragen geselecteerd die het best bij de thema's pasten. Daarnaast is er bij het selecteren van de interviewvragen op gelet welke vragen de meest relevante antwoorden opleverden en welke vragen gezamenlijk een consistent geheel vormden. Vervolgens is de tot stand gekomen leidraad als pilot uitgevoerd bij een aantal leerlingen in het vmbo. Deze pilot is uitgevoerd om na te gaan of de vragen duidelijk waren. Na afloop van de pilot zijn geen verbeterpunten naar voren gekomen.

Voor het huidige onderzoek is voornamelijk informatie gehaald uit de volgende vragen van de interviewleidraad: 'Praten jullie wel eens met je ouders over wat je na deze school wil gaan doen?', 'Waar hebben jullie het dan over?' 'Helpen je ouders je bij het maken van een goede keuze? Hoe dan?' 'Vinden jullie het belangrijk dat je ouders helpen/meedenken bij je keuze? Waarom wel/niet?', 'Voelen jullie je vrij om met je ouders te praten over je keuze? Bijvoorbeeld als je ouders liever willen dat je een andere opleiding kiest? Of staan je ouders achter je keuze?', 'Wat kunnen je ouders doen om jou nog beter te helpen bij je keuze voor een vervolgopleiding?' 'Hoe belangrijk vinden jullie wat anderen (docenten, ouders, vrienden, klasgenoten) vinden van je keuze van wat je na deze school wil doen/ voor een vervolgopleiding? Zijn de mensen in jullie omgeving het eens met je keuze? Of is er iemand die vindt dat je wat anders zou moeten kiezen? Wordt jullie keuze beïnvloed door wat anderen hiervan vinden? Door wie wel/niet?'

Procedure

De interviews zijn afgenomen in de vorm van focusgroepen. Deze focusgroepen duurden ongeveer één lesuur en zijn afgenomen door twee projectmedewerkers op de school. Voorafgaand aan dit onderzoek zijn de leerlingen geïnformeerd over dit onderzoek en hebben de leerlingen actief toestemming gegeven voor deelname aan het onderzoek en voor het gebruik maken van audio-opnames (zie bijlage 2). Bij leerlingen jonger dan 16 jaar is ook toestemming gevraagd aan de

ouders/verzorgers (zie bijlage 3). De privacy van de leerlingen wordt zo goed mogelijk gewaarborgd, zo zijn hun namen gepseudonimiseerd door de projectleider van het Innovationlab.

Data-analyse

De interviews zijn voorafgaand aan dit onderzoek afgenomen, opgenomen en getranscribeerd door studentassistenten van de opleiding Pedagogische Wetenschappen. De interviews zijn geanalyseerd met behulp van het programma ATLAS.ti. Voor de thematische analyse is gebruik gemaakt van de stappen van Braun en Clark (2006). Stap 1: Vertrouwd raken met de data, stap 2: Genereren van de eerste codes, Stap 3: Zoeken naar de eerste thema's, Stap 4: Reviewen van thema's, Stap 5: Thema's definiëren en benoemen, Stap 6: Het rapport maken. Hierbij is gebruik gemaakt van een codeboom (zie bijlage 4). Behorende bij stap 2 van Braun en Clark (2006) is het merendeel van de codes deductief tot stand gekomen, zo zijn alle hoofdcodes, 'Verwachte ondersteuning', 'Belemmeringen in de ondersteuning van ouders' en 'Ervaringen gegeven hulp van ouders', deductief tot stand gekomen. Enkele voorbeelden van subcodes die deductief tot stand zijn gekomen zijn: 'Ondersteuning ouders', 'taalbarrière ouders' en 'ervaringen met hulp van ouders'. Om tot deze codes te komen is literatuuronderzoek uitgevoerd. Ook is er één code inductief tot stand gekomen, de subcode 'ondersteuning van verdere familie', deze code is na het coderen van één van de focusgroep interviews toegevoegd. Ten slotte is volgens stap 4 van Braun & Clark (2006) de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het coderen bij één van de transcripten bepaald met behulp van een andere onderzoeker. Hieruit kwam een Cohen's Kappa van 0,824, dit is een uitstekende score. Er zijn daarom geen veranderingen gemaakt aan de codeboom.

Resultaten

Tabel 1 geeft de kenmerken weer van de participanten van dit onderzoek.

Tabel 1

	Geslacht	Klas	Niveau	School
R1	Jongen	3	Gemixt (Vmbo-t en gl)	D (groep 2)
R2	Jongen	3	Vmbo-tl	D (groep 2)
R3	Jongen	3	Vmbo-tl	D (groep 2)
R4	Meisje	3	Vmbo-tl	D (groep 2)
R5	Jongen	3	Vmbo-tl	F
R6	Meisje	3	Vmbo-tl	F
R7	Meisje	3	Vmbo-tl	F
R8	Meisje	3	Vmbo-tl	F
R9	Jongen	3	Vmbo-tl	F
R10	Meisje	4	Vmbo-tl	D (groep 1)
R11	Jongen	4	Vmbo-tl	D (groep 1)
R12	Jongen	4	Vmbo-tl	D (groep 1)

Betrokken bij de loopbaankeuzes van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond

Er kunnen verschillende mensen betrokken zijn bij de ondersteuning van loopbaankeuzes bij leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond. Door de leerlingen werden vijf verschillende ondersteuningsbronnen genoemd: ondersteuning van ouders, ondersteuning van broer(s) en/of zus(sen), ondersteuning van verdere familie, ondersteuning van leeftijdsgenoten en ondersteuning vanuit school.

Acht van de twaalf leerlingen (R1, R3, R5, R7, R8, R10, R11 en R12) blijken wel eens ondersteuning te krijgen van hun ouders bij het maken van loopbaankeuzes. Zeven leerlingen (R2, R4, R6, R7, R8, R9 en R11) gaven aan ondersteuning te krijgen van hun broer(s) en/of zus(sen). Van de leerlingen die ondersteuning kregen van hun broer(s) en/of zus(sen) werd enkel de ondersteuning van oudere broer(s) en/of zus(sen) genoemd. Ondersteuning van jongere broer(s) en/of zus(sen) werd niet genoemd door de leerlingen. Twee leerlingen (R4 en R5) zeiden ondersteuning te krijgen van hun verdere familie. Bij de ondersteuning van verdere familie werd door de leerlingen alleen de ondersteuning van neven en nichten genoemd. Drie leerlingen (R3, R10 en R11) praten wel eens met klasgenoten over hun loopbaankeuzes. Ten slotte gaven alle leerlingen aan ondersteuning vanuit school te krijgen. In de volgende paragrafen wordt besproken welke ondersteuning de leerlingen hebben gekregen van de verschillende ondersteuningsbronnen.

Ondersteuning ouders

Acht van de twaalf leerlingen gaven aan wel eens ondersteuning van hun ouders te krijgen bij het maken van loopbaankeuzes. R3: *“Ja ik praat weleens met mijn ouders”* R7: *“Eh ja , ik heb het er ook wel veel over. Eh mijn eh, mijn vader die zegt dan zeg maar wat voor opleiding hij heeft gedaan om een baan te zoeken”*.

Een aantal leerlingen (R3, R5, en R10) gaf aan dat ouders een soort adviesfunctie voor hen hadden. R10: *“Ze hebben meestal wel goede advies voor jou om wat je hebt gekozen”*. Deze leerling had het advies van haar ouders als positief ervaren echter was er ook een leerling die het niet eens was met het advies van zijn ouders. R3: *“Ja ik praat wel met mijn ouders maarreh dan zeggen ze gewoon eh ga niet naar kader want dat is gewoon slechte opleiding ofzo. Maar ik denk gewoon anders, want misschien kan ik met kader iets leuker gewoon gaan doen dat ik leuk gewoon vind, maar dat denken ze*

dus niet. Dus daarom ben ik hier in mavo''. Ook waren er leerlingen (R8 en R9) die aangaven het advies van hun ouders alleen bestond uit het zeggen dat ze moesten doen wat ze leuk vinden. R8: *''Ja maar dan zeggen ze gewoon van doe maar wat je leuk vindt enzo''*. R9: *''Niet echt, zij willen gewoon doe wat ik wil. Soort van.''* Ook was er een leerling die aangaf dat haar ouder als ervaringsdeskundige diende door eigen ervaringen over zijn opleiding en baan te delen R7: *''Eh, mijn vader die zegt dan zeg maar wat voor opleiding hij heeft gedaan om een baan te zoeken en eh, ik vond het wel interessant en dat meer dus ik wou ja, dat ook meer, nog meer ideeën, nog meer achter te komen.''* Ook had een leerling aangegeven dat sommige ouders een voorkeur hebben voor een bepaalde opleiding, deze voorkeur kon de ondersteuning beïnvloeden. R9: *''Ja ze kunnen soms bijvoorbeeld een bepaald beeld van je hebben. Bijvoorbeeld als je ouders bijvoorbeeld al iets hebben gedaan. Zo, dan kunnen ze bijvoorbeeld zeggen ik wil dat jij dit ook doet ofzo, wat bijvoorbeeld het kind helemaal niet zou willen. Dat kunnen bijvoorbeeld hun ook gaan reflecteren op hun keuze ja.''*

Ondersteuning broers/zussen

Zeven leerlingen gaven aan wel eens ondersteuning te krijgen van hun broer(s) en/of zus(sen) bij het maken van loopbaankeuzes. Daarbij geeft een aantal leerlingen (R2 en R11) aan met hun broer(s) en/of zus(sen) over hun loopbaankeuzes te praten aangezien zij meer ervaring hebben met het Nederlandse schoolsysteem en meer weten over de mogelijke loopbaankeuzes. R2: *''Jaja zeker want hij hij weet meer dan ik. Ja hij zit nu in vwo 4 dus ja dus hij weet gewoon meer richtingen.''* R11: *''Ja mijn zus die zit al op ROC dus eh''*. Een leerling geeft aan dat wanneer zij met haar broer en zus over haar loopbaankeuzes praat, ze dan voornamelijk haar toekomstplannen bespreken R4: *''gewoon in de toekomst kijken, wat moet ik doen? Of ga ik naar andere land om opleiding te volgen of ja zulke dingen''*. Een andere leerling geeft aan dat zijn broers erg streng zijn wanneer zij zijn loopbaankeuzes bespreken R2: *''Met mijn ouders niet maar wel met mijn oudere broer, broers eigenlijk enneh gewoon hun zijn echt streng daarover''* R2: *''Ze zijn streng ik mag niet gewoon blijven zitten''*. Ook is er een leerling die geen advies vraagt aan zijn broer, maar wel soms hoort over zijn broers loopbaankeuzes. R9: *''Is gewoon zelfde als net bijvoorbeeld met mijn ouders. Bijvoorbeeld ik heb wel een oudere broer. Maar het is niet echt bijvoorbeeld alsof ik naar hem toe gaat. Maar ik hoor het bijvoorbeeld*

wel als hij iets doet op school ofzo. Of iets wat hij wil gaan doen, dan hoor ik het toch wel. Ja dat''.

Tenslotte gaf een leerling aan suggesties te krijgen van haar broer, maar niet deze suggesties na te volgen. R8: *''Nee ik zeg gewoon, hij zegt gewoon van wat hij heeft gedaan enzo. Dus ik vraag, ik vroeg welke opleiding ik zou doen enzo, toen zei die van eh, ja doe dit want ik vind dat leuk, zeg maar. Hij gaf gewoon suggesties van hoe leuk hij het vindt. En waarom enzo. Maar ik ga het alsnog niet doen''.*

Ondersteuning verdere familie

Twee leerlingen gaven aan ondersteuning te hebben gekregen van hun verdere familie. Hierbij wordt alleen de steun van neven en nichten genoemd. R4: *''Ik praat ook met mijn nichten enzo''* en R5: *''eh neef''*. Respondent 4 geeft aan met haar nichten te praten over haar loopbaankeuzes aangezien zij meer ervaring hebben met het Nederlandse schoolsysteem en de mogelijke loopbaankeuzes: *''Ik praat met mijn nichten enzo. Zij hebben mij ook geholpen toen ik naar de havo wou toch. Zij ging met die docenten praten en de reden vragen. Dus met mijn nichten enzo ze geven dan meer uitleg want ze zijn allemaal hier opgegroeid. En ze weten welke richting beter is. Ze hebben allemaal, dat zijn 5 meisjes toch, en zijn allemaal havo en vwo toch, dus ze weten oke als mavo dit kan deze richting of havo dan''*. Respondent 5 geeft aan met zijn neef te praten over wat hij later wil doen: *''Wat ik later wil doen en wat ze later doen''*.

Ondersteuning leeftijdsgenoten

Drie respondenten gaven aan ondersteuning te ontvangen van leeftijdsgenoten bij het maken van loopbaankeuzes. Daarvan gaf een leerling aan zijn financiële toekomstplannen met een leeftijdsgenoot te hebben besproken R3: *''Wat ik wil worden wat ik wil later wil verdienen''*. Op de vraag: *''En eh bijvoorbeeld klasgenoten of vrienden? Praten jullie daar wel eens mee over wat zal ik gaan doen?''*. Antwoordt respondent 11: *''ja met mijn klasgenoten wel''* en antwoordt respondent 10: *''ja''*. Deze leerlingen geven echter niet aan welke ondersteuning zij krijgen van leeftijdsgenoten.

Ondersteuning school

Alle leerlingen geven aan wel eens ondersteuning te hebben gekregen van school bij het maken van loopbaankeuzes. Een aantal leerlingen (R4 en R9) geeft aan dat school hen extra informatie bood over mogelijke vervolgopleidingen. R4: *“Het ging over de cijfers, als je nu mavo doet en je de mavo afmaakt kun naar mbo niveau 4 of als je ietsje ouder bent kun je gewoon naar mbo niveau 1 en dan kan je versnellen doen niveau 2, niveau 3 en niveau 4. Maar ik zei dat is gewoon tijdverspillen als je mavo kan afmaken en dan mbo niveau 4”*. R9: *“Zij geeft specifiek les over wat je kan doen later in het jaar, bijvoorbeeld als je iets specifiek zelf hebt, net als bijvoorbeeld wat hij heeft geschreven oogarts, en weet je ook wel opleiding je daarvoor kan nemen, hoe lang het zou duren, welke routes je kan nemen”*. Ook geeft een aantal leerlingen (R3, R11 en R12) aan dat ze op school een interesstest hebben gemaakt om erachter te komen waar hun beroepsinteresses liggen R3: *“We hebben toch een test gedaan”* R12: *“We krijgen soms wel beroepsoriëntatie ja om in te vullen”* R11: *“Ja alleen die opdracht invullen, wat de resultaat komt en wat beter voor jou is en zulke dingen”*. Wanneer de leerlingen meer informatie over loopbaankeuzes willen krijgen kunnen zij terecht bij de decaan of bij de LOB-coördinator. R12: *“Ja je mag ook naar de decaan gaan”* R6: *“Ja van (naam LOB lerares), van juf (naam LOB lerares), die juffrouw”*. Ook zijn er leerlingen die aangaven dat ze door de coronaperiode minder informatie hebben gekregen over vervolgopleidingen. R9: *“Ja niet zoveel door corona dus we hebben niet zoveel over mbo enzo gehad”* R12: *“en ook vorig jaar door die corona gedoe en als die ding was er niks uitgekomen. Dus het was wel misschien, je kan ook zeggen, dat je vergeet of die opleidingen en die dingen. Je was alleen maar bezig met school”*.

Belemmeringen van ouders bij de ondersteuning

Ouders van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond kunnen meerdere belemmeringen ervaren bij het ondersteunen van hun kind bij het maken van loopbaankeuzes. Uit de antwoorden van de leerlingen is geprobeerd zicht te krijgen op deze belemmeringen. Een eerste belemmering die ouders kunnen ervaren is dat ze niet bekend zijn met het Nederlandse schoolstelsel. R4: *“Ze gaan mij niet begrijpen want mijn moeder weet niks over die schoolsystemen in Nederland mijn vader ook niet”*. Volgens respondent 2 komt de onbekendheid over het Nederlandse schoolstelsel doordat haar ouders zelf niet in Nederland op school hebben gezeten: *“Ouders, ze zeg*

maar ze weten niet zoveel over school want ze hebben niet zelf gedaan''. Een andere belemmering is volgens respondent 2 de taalbarrière die zijn ouders ervaren: *''Mijn moeder die kan geen, ze kan helemaal geen taal lezen of spreken gewoon Nederlands. Mijn vader ook. Mijn vader kan wel in mijn eigen taal schrijven en lezen. Maar mijn moeder kan dat niet.''*

Ervaring met ondersteuning ouders

Weinig leerlingen geven een direct antwoord op de vraag hoe zij de ondersteuning van hun ouders bij het maken van loopbaankeuzes ervaren. Wel geeft een leerling aan de ondersteuning van haar vader als interessant heeft ervaren. R7: *''Eh ja, ik heb het er ook wel veel over. Eh, mijn eh, mijn vader die zegt dan zeg maar wat voor opleiding hij heeft gedaan om een baan te zoeken en eh, ik vond het wel interessant en dat meer dus ik wou ja, dat ook meer, nog meer ideeën, nog meer er achter te komen.''*

Een aantal leerlingen (R1, R9 en R12) geeft aan de ondersteuning van hun ouders belangrijk te vinden. R1: *''Ja die zijn belangrijk, die mag mening geven en ik respecteer hun mening''* R12: *''Ja van mijn ouders, van iedereen. Want eh we leven in maatschappij toch enneh iedereen weet wel wat je doet en heb je ook maatschappij mee enneh ja.''* Respondent 12 geeft dus aan de ondersteuning van ouders belangrijk te vinden, maar een voorwaarde is wel dat de ouders open zijn: *''Ja eh ik vind ook de mening van ouders belangrijk, want ze hebben meer ervaring, maar soms ook de mening van de dichte ouders niet van sommige ouders hebben hun mening en dan moet je die mening gewoon doen, maar die van open ouders van luister hier is mijn mening. Je kan het wel gebruiken, je hebt je eigen mening. Die vind ik wel beter''*.

Er zijn ook leerlingen (R2 en R3) die de ondersteuning van hun ouders als minder belangrijk hebben ervaren of het niet eens waren met de mening van hun ouders. Zo zegt de interviewer het volgende over respondent 2: *''Je zegt mijn broer is belangrijk en wat je ouders vinden maakt niet zoveel uit''*. En geeft respondent 3 aan het niet eens te zijn met de mening van haar ouders: *''Ja ik praat wel met mijn ouders maarreh dan zeggen ze gewoon eh ga niet naar kader want dat is gewoon slechte opleiding ofzo. Maar ik denk gewoon anders, want misschien kan ik met kader iets leuker gewoon gaan doen dat ik leuk gewoon vind, maar dat denken ze dus niet. Dus daarom ben ik hier in mavo.''*

Discussie

Conclusie en belangrijkste bevindingen

Met behulp van dit onderzoek is geprobeerd de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden: 'Hoe ervaren leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond de invloed van hun ouders bij hun loopbaankeuzes?' Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden is ook een aantal deelvragen gesteld. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen gegeven.

Uit de vraag over wie er betrokken zijn bij de loopbaankeuzes van de leerlingen kwam naar voren dat de leerlingen vijf verschillende ondersteuningsbronnen onderkennen. School bleek de grootste ondersteuningsbron te zijn, iedere leerling gaf namelijk aan wel eens ondersteuning te hebben gekregen van school bij het maken van loopbaankeuzes. Een groot deel van de leerlingen gaf aan ondersteuning te krijgen van hun ouders, ook veel leerlingen kregen ondersteuning van hun broer(s) en/of zus(sen). Een gering aantal leerlingen gaf aan ondersteuning te krijgen van hun verdere familie en een klein aantal leerlingen gaf aan ondersteuning te krijgen van leeftijdsgenoten.

Bij de vraag welke ondersteuning de leerlingen krijgen bij het maken van loopbaankeuzes, is er per ondersteuningsbron gekeken welke ondersteuning er werd gegeven. Hierbij gaven alle leerlingen aan ondersteuning te hebben ontvangen van school. School diende voornamelijk als informatiebron over mogelijke vervolgopleidingen. Ook konden de leerlingen interresetesten maken om achter hun beroepsinteresses te komen. Een aantal leerlingen gaf aan dat de coronaperiode invloed had op de loopbaanbegeleiding. Zo gaf een leerling aan dat zij door de coronaperiode weinig informatie over mbo-opleidingen heeft gehad. Bovendien geeft een andere leerling aan dat het stgelopen niet doorging vanwege de coronaperiode. Uit onderzoek van Jimenez (2020) is gebleken dat de coronacrisis grote invloed heeft gehad op Amerikaanse leerlingen die hun loopbaankeuzes moesten maken. Hieruit is ook gebleken dat voornamelijk leerlingen met een migratieachtergrond door de coronacrisis meer moeite hadden met het maken van een weloverwogen studiekeuze, omdat zij mogelijk meer afhankelijk zijn van informatie van school.

Bij de ondersteuning van ouders bleek dat zij in de meeste gevallen een soort adviesfunctie hadden. Ook bleek dat ouders soms een voorbeeldfunctie hadden voor de leerlingen. Volgens Kuijpers

en Meijers (2009) hebben ouders van leerlingen met een migratieachtergrond een voorkeur voor ‘witte boordenwerk’. Uit de resultaten van het huidige onderzoek bleek dat ouders soms een voorkeur hebben voor een bepaalde richting en dat deze richting hun advies beïnvloedde. Er werd echter door de leerlingen niet aangegeven voor wat voor soort opleiding of werk de ouders een voorkeur hadden. Volgens de *status-congruentie theorie* zouden leerlingen met een migratieachtergrond een voorkeur hebben voor een studie wanneer deze aansluit bij de positie van de sociale omgeving, dit is uit de huidige studie echter niet gebleken. De leerlingen hadden het ook met hun broer(s) en/of zus(sen) over hun loopbaankeuzes, hierbij ging het voornamelijk over hun toekomstplannen. Een belangrijke reden van de leerlingen om met hun broer(s) en/of zus(sen) over hun loopbaankeuzes te praten was, omdat zij meer ervaring hebben met het Nederlandse schoolstelsel. Bij de ondersteuning van verdere familie gaven de leerlingen ook aan dat hun neven en/of nichten meer ervaring hebben met het Nederlandse schoolstelsel en dat zij daarom ondersteuning van hen ontvangen. Ervaringen in het sociale netwerk spelen dus een grote rol voor de leerlingen. Dit komt overeen met de *theory of planned behavior*. Volgens deze theorie kan keuzegedrag ten dele worden verklaard door de sociale norm (Fishbein & Azjen, 2010). Ook gaven een aantal leerlingen aan met hun leeftijdsgenoten te hebben gepraat over hun loopbaankeuzes, hierbij ging het voornamelijk over wat ze wilden verdienen. Mogelijk heeft dit ook invloed op hun loopbaankeuzes. In dit onderzoek is dit echter niet onderzocht.

Op de vraag welke belemmeringen ouders ervoeren bij het begeleiden van hun kind bij het maken van loopbaankeuzes kwamen twee belemmeringen naar voren. Zo zouden volgens de leerlingen de ouders minder bekend zijn met het Nederlandse schoolstelsel en zouden de ouders meer moeite ervaren met de ondersteuning van hun kind als ze de Nederlandse taal niet goed beheersen. Deze resultaten komen overeen met het onderzoek van Crul (2015). Hieruit is gebleken dat de taalbarrière van de ouders en de onbekendheid met het Nederlandse schoolstelsel een belemmering kan zijn bij de loopbaanbegeleiding. De resultaten van het huidige onderzoek laten zien dat de taalbarrière en onbekendheid met het Nederlandse schoolstelsel net als een aantal jaar geleden een belemmering is voor ouders van in ieder geval een deel van de doelgroep.

Tijdens de interviews is niet expliciet aan de leerlingen gevraagd hoe zij de ondersteuning van hun ouders ervaren, hierdoor is hier geen volledig antwoord op gevonden. Een leerling geeft wel aan

de ondersteuning van haar vader interessant te vinden. Aan de leerlingen is wel gevraagd of zij de ondersteuning van hun ouders belangrijk vinden. Uit de literatuur is gebleken dat ouders en andere familieleden belangrijke gesprekspartners zijn voor jongeren bij het maken van belangrijke keuzes (Cridge & Cridge, 2015). Dit komt overeen met de resultaten uit het huidige onderzoek. Een aantal leerlingen geven namelijk aan de ondersteuning van hun ouders als belangrijk te ervaren, wanneer zij dit niet vinden wordt vaak een broer of zus als belangrijke gesprekspartner aangewezen. Bij het onderzoek van Cridge en Cridge (2015) is er onderzoek gedaan bij Australische jongeren op de universiteit. Het huidige onderzoek laat zien dat Nederlandse jongeren met een migratieachtergrond in het vmbo hun ouders en andere familieleden ook vaak als belangrijke gesprekspartners erkennen.

Volgens de hypothese van deelvraag 1 zouden ouders, andere familieleden, klasgenoten en school betrokken zijn bij de loopbaankeuzes van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond. Na afloop van de huidige studie wordt deze hypothese bevestigd. Na verloop van de studie is wel nog de ondersteuning van verdere familieleden, zoals neven en/of nichten, hieraan toegevoegd. Volgens de hypothese van deelvraag 3 zouden de onbekendheid over het Nederlandse schoolstelsel en de taalbarrière de grootste belemmering zijn voor de ouders van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond bij de ondersteuning van hun kind. Deze hypothese wordt ook bevestigd na afloop van de huidige studie. Volgens de hypothese op de onderzoeksvraag zouden leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond de ondersteuning van hun ouders als minder positief ervaren dan leerlingen uit gezinnen met Nederlandse ouders. Aangezien geen leerlingen in dit onderzoek de ondersteuning van zijn/haar ouders als negatief heeft ervaren kan deze hypothese niet worden aangenomen.

Beperkingen en suggesties voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Een eerste beperking is dat de steekproef klein is. De steekproef bestaat uit twaalf leerlingen op het vmbo met een migratieachtergrond. Doordat de steekproef klein is, is het moeilijk de resultaten te generaliseren naar gehele populatie, leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond. Leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond is namelijk een heel diverse groep. Een suggestie voor vervolgonderzoek is om een grotere steekproef te trekken om een vollediger beeld te krijgen van de ondersteuning van leerlingen in het vmbo uit

gezinnen met een migratieachtergrond.

Een tweede beperking is dat sommige leerlingen die deelnamen aan het onderzoek de Nederlandse taal niet goed beheersen. Hierdoor begrepen sommige leerlingen de vragen niet goed. Bovendien was daardoor de interpretatie van hun antwoorden soms erg lastig. Hierdoor moest geïnterpreteerd worden wat de leerlingen zeiden, echter was er geen zekerheid of ze dit daadwerkelijk bedoelden. Bij vervolgonderzoek zouden er controlerende vragen aan de leerlingen gesteld kunnen worden om te controleren of zij de vragen wel goed begrijpen.

Een derde beperking is dat er bij het huidige onderzoek gebruik is gemaakt van secundaire data. Dit bracht een nadeel met zich mee. Zo werd er bij de interviews soms niet goed doorgevraagd om de deelvragen van dit onderzoek te kunnen beantwoorden. Bij veel vragen werd ja of nee geantwoord door de leerlingen. De interviewers vroegen echter vaak niet door op deze ja/nee antwoorden. Wanneer er meer was doorgevraagd had dit meer informatie op kunnen leveren. Een suggestie voor vervolgonderzoek is dat er gedurende de interviews minder verschillende onderwerpen behandeld worden, zodat er meer tijd voor de interviewers om door te vragen op de leerlingen.

Een vierde beperking is dat de leerlingen bij elkaar in de klas zaten en dat ze soms hun antwoorden op elkaar afstemden, groepsdruk speelt hierbij een rol. Uit onderzoek van Black et al. (2013) is gebleken dat groepsdruk een grote invloed heeft op jongeren en hun gedrag. Dit kan ervoor zorgen dat de jongeren andere antwoorden gaven dan dat ze eigenlijk in gedachte hadden. In vervolgonderzoek zou hier meer rekening mee gehouden kunnen worden door niet leerlingen uit dezelfde klas in dezelfde interview groep te interviewen.

De huidige studie heeft een bijdrage aan de kennis over de ondersteuning van leerlingen in het vmbo uit gezinnen met een migratieachtergrond. Aan de hand van deze kennis kunnen er een aantal aanbevelingen aan de praktijk worden gegeven. Uit deze studie is gebleken dat ouders en andere familieleden belangrijke gesprekspartners zijn voor jongeren bij het maken van belangrijke keuzes zoals de loopbaankeuzes. Sommige Ouders ervaren echter moeite bij het geven van deze ondersteuning. Dit komt volgens de leerlingen doordat hun ouders niet bekend zijn met het Nederlandse onderwijssysteem. Bovendien was bij sommige ouders sprake van een taalbarrière. Dit belemmert hun mogelijkheden om meer te leren over het Nederlandse onderwijssysteem en om hun zoon of dochter te ondersteunen. Dit

zorgt ervoor dat leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond een minder grote kans hebben op het maken van weloverwogen loopbaankeuzes dan leerlingen met Nederlandse ouders. Scholen met een groot aantal leerlingen met een migratieachtergrond wordt aanbevolen om zich meer af te stemmen op deze groep en hun ouders. Zo zouden informatiebrochures over de mogelijke loopbaankeuzes ook in de moedertaal van de ouders beschikbaar moeten worden gesteld. Bovendien zouden ouders de mogelijkheid moeten krijgen om extra informatie over de loopbaankeuzes van hun kind te krijgen in hun moedertaal.

Uit het onderzoek is ook gebleken dat leerlingen uit gezinnen met een migratieachtergrond naast de steun van hun ouders baat hebben bij de steun van andere betrokkenen, zoals broers en/of zussen, verdere familieleden en leeftijdsgenoten. Wanneer leerlingen niet terecht kunnen bij hun ouders voor de ondersteuning over loopbaankeuzes zouden deze leerlingen bij deze andere ondersteuningsbronnen terecht kunnen komen. School zou dit kunnen stimuleren. Uit de interviews is gebleken dat een aantal leerlingen niet goed op de hoogte waren bij wie zij terecht kunnen voor extra ondersteuning. School zal daarom beter moeten aangeven dat de leerlingen bij LOB-coördinatoren en/of decanen terecht kunnen voor ondersteuning bij het maken van loopbaankeuzes. Wanneer leerlingen beter weten bij wie ze terecht kunnen voor de ondersteuning van hun loopbaankeuzes, zal dit ervoor zorgen dat zij een grotere kans hebben op het maken van weloverwogen loopbaankeuzes.

Literatuur

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational behavior and human decision processes*, 50(2), 179-211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Almaci, M. (2003), *De allochtone student(e) aan de VUB. Samenvatting van het rapport "project gelijke kansen: hoe beter aansluiten bij de multiculturele maatschappij?* Vrije Universiteit Brussel. Geraadpleegd op 29 maart 2023, van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/3542>
- Almaci, M., & Van Craen, M. (2005). De ondervertegenwoordiging van allochtonen in het universitair onderwijs: cijfers, oorzaken en remedies. In M., Tielens, M., Vermandere, C., Van der Hallen, P. (red.), *Jaarboek 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen'* (pp. 209-228). Leuven, België: Steunpunt [WAV en VIONA Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek](#).
- Black, S. E., Devereux, P. J., & Salvanes, K. G. (2013). Under Pressure? The Effect of Peers on Outcomes of Young Adults. *Journal of Labor Economics*, 31(1), 119–153. <https://doi.org/10.1086/666872>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Werkgelegenheidsstructuur*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/banen-werkgelegenheid/toelichtingen/werkgelegenheidsstructuur>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Werkeloosheid naar migratieachtergrond*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werklozen/werkloosheid-naar-migratieachtergrond#:~:text=In%202020%20nam%20de%20werkloosheid,jaar%20naar%208%2C2%20procent.>

- Conner, M., & Parks, P. (2005). Theory of planned behaviour and health behaviour. In M. Conner & P. Norman (Red.), *Predicting health behaviour* (p. 170-222). Glasgow: Schotland Open University Press.
- Cridge, B. J., & Cridge, A. G. (2015). Evaluating How Universities Engage School Students with Science: A Model Based on the Analysis of the Literature. *The Australian Universities' review*, 57(1), 34-44. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1053519.pdf>
- Crul, M. (2015). Is Education the Pathway to Success? A Comparison of Second Generation Turkish Professionals in Sweden, France, Germany and the Netherlands. *European Journal of Education*, 50(3), 325–339. <http://dx.doi.org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/ejed.12133>
- Crul, M., & Heering, L. (2008). *The Position of the Turkish and Moroccan Second Generation in Amsterdam and Rotterdam: The TIES Study in the Netherlands*. Amsterdam University Press.
- Diemer, M. A. (2007). Parental and school influences upon the career development of poor youth of color. *Journal of Vocational Behavior*, 70(3), 502-524. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2007.02.003>
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior. The reasoned action approach*. Psychology Press.
- Gibson, M. A. 1991. Ethnicity, gender and social class: the school adaptation patterns of West Indian youth. In M. Gibson & J. Ogbu (Ed.), *Minority status and schooling: a comparative study of immigrant and involuntary minorities*, (pp. 169–203). Garland.
- Jimenez, L. (2020). Preparing American Students for the Workforce of the Future: Ensuring Every Student's Readiness for College, Career, and Civic Life. *Center for American Progress*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED610388.pdf>

Kao, G., & Tienda, M. (1995). Optimism and achievement: the educational performance of immigrant youth. *Social Science Quarterly*, 76(1), 1–19.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2009). *Beroepsbeelden, wensen en voorkeuren van allochtone ouders*. Geraadpleegd op 19 maart 2023, van <http://docplayer.nl/5905681-Beroepsbeelden-wensen-en-voorkeuren-van-allochtone-ouders.html>

Kuijpers, M., Meijers, F., & Gundy, C. (2011). The relationship between learning environment and career competencies of students in vocational education. *Journal for Vocational Behavior*, 78 (1) 21-30 <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.05.005>

Kuijpers, M. A. C. T., Strijk, M., Van Schie, L., & Lusse, M. (2018). *Parent involvement in the educational trajectory of VMBO pupils.: Research on the City Deal project on preventing youth unemployment among young migrants*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Geraadpleegd op 28 maart 2023, van <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/pub/ouderbetrokkenheid-bij-loopbaanontwikkeling-v/0f20ff66-0442-4dc2-a90c-2f5a79acbb97/>

Lacante, M., Almaci, M., Van Esbroeck, R., Lens, W., & De Metsenaere, M. (2007). *Allochtonen in het hoger onderwijs: Onderzoek naar factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Geraadpleegd op 28 maart 2023, van https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2008-08/doc1_3640_389299959.pdf

De Meester, K., & Mahieu, P. (2000). Onstuimig: Onderzoek Studenten uit de migratie: verkennend onderzoek naar de participatie van allochtone studenten in de derde graad van het secundair onderwijs en het hogescholenonderwijs. *Tijdschrift van het Steunpunt WAV*. <https://repository.uantwerpen.be/link/irua/26423>

Ritzen, H., van Liere, A. (2011). Longitudinaal evaluatieonderzoek sectorwerkstuk: preventie van voortijdig schoolverlaten. *Onderwijs en gezondheidszorg*, 35(2), 26–27

<https://doi.org/10.1007/s12477-011-0023-x>

Siann, G., & Knox, A. (1992). Influences on career choice: The responses of ethnic-minority and ethnic-majority girls. *British Journal of Guidance and Counselling*, 20(2), 193–204.

<https://doi.org/10.1080/03069889208253620>

De Vleeschouwer, E., Wiemers, S., & Zandvliedt, K. (2020). *Kiezen voor technisch vmbo:*

De rol van ouders en hun beeld van techniek. SEOR: Erasmus School of Economics.

Geraadpleegd op 25 maart 2023, van https://www.seor.nl/Cms_Media/S1311-Kiezen-voor-technisch-vmbo---De-rol-van-ouders-en-hun-beeld-van-techniek.pdf

Bijlagen

Bijlage 1 Interviewprotocol

Interviewprotocol focusgroepgesprekken leerlingen – bovenbouw (leerjaar 3-4)

Vorbereidingen	Wie
Vragenlijstje om in te laten vullen – groen – vraag 11-16	
Flap met LOB activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding + de vragen 5 a,b,c,d,e,	
Vraag 19: op vel papier <i>belangrijk – niet belangrijk</i>	
Meenemen	
Flappen, post-its, zwarte stiften, plakband/schildertape meenemen, iets lekkers, A4 tjes - voor naambordjes	
Ter plekke	
Opnemen gesprek + foto's flappen maken {flappen met post its voor de zekerheid meenemen voor de uitwerking	

Naam gespreksleider:

Namen leerlingen:

School:

Datum van het interview:

Tijdstip van het interview:

Introductie (bedanken voor tijd, benoemen doelen gesprek, inschatting gespreksduur)

Belangrijk om te weten:

- Tijdens het interview wordt een geluidsopname gemaakt, waardoor naderhand het gesprek uitgewerkt kan worden.
- De opnames worden uitgetypt en geanonimiseerd. Hierna wordt de opname van het interview verwijderd. Er worden in de verslaglegging geen namen genoemd of andere informatie die ervoor kunnen zorgen dat uitspraken naar individuele docenten terug te leiden zijn.
- Deelname aan dit gesprek is vrijwillig en het staat u vrij om ermee te stoppen als u niet verder wilt gaan. Daarvoor hoeft u geen reden op te geven.

Inleveren toestemmingsformulier ouders/verzorgers

Ondertekening eigen toestemmingsformulieren

Focusgroepgesprek

<u>Startvragen</u>	
<p>1. Voorstellen (naam, leerjaar, leerweg, profiel)</p> <p>2. Persoonskenmerken: sekse (noteren), ‘roots’ (niet verplicht) tussendoor vragen nr 2e taal</p> <p>3. Waarom heb je voor je profiel gekozen? Ben je nog tevreden met de keuze die je toen gemaakt hebt? Wat heeft je geholpen om je profielkeuze te maken? doorvragen weet je nog waarom je hebt gekozen voor dit profiel - op post it steekwoorden schrijven</p>	<p>Plenair</p> <p>Plenair</p> <p>Plenair</p>
<u>Kiezen van een vervolgopleiding & LOB</u>	
<p>4. Wie weet al welke vervolgopleiding je na het vmbo wilt gaan doen? (mbo, havo)</p>	post it
<p>5. (Benoem een aantal LOB-activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op de school a.d.h.v. de ingevulde quickscan) Heb je al informatie gekregen over vervolgopleidingen. Zo ja volgen vragen hieronder mbv post-its, zo nee overslaan</p> <p>a. Wat vind je van de informatie die je over vervolgopleidingen hebt gekregen?</p> <p>b. Wat vind je van de hulp die je op school hebt gekregen bij het kiezen van een vervolgopleiding?</p> <p>c. Welke activiteiten die jouw school organiseerde bij het kiezen van een vervolgopleiding vond je het nuttigst? Waarom?</p> <p>d. Welke activiteiten vond je niet nuttig? Waarom niet?</p> <p>e. Welke andere activiteiten zouden je kunnen helpen om een goede keuze voor een vervolgopleiding te maken?</p>	<p>Een aantal LOB activiteiten gericht op keuze vervolgopleiding op een flap zetten.</p> <p>Vraag a b c d e ook op een flap zetten</p> <p>Post-its voor vragen a b c d e</p>
<p>6. Wie heeft wel eens een individueel loopbaangesprek met de mentor of decaan gehad? Wat vond je daarvan?</p>	Plenair
<p>7. Wie weet al welk beroep je later wilt gaan doen? Wat dan? Waarom lijkt dat beroep je leuk?</p>	Plenair
<u>Ondersteuning vanuit school</u>	
<p>8. Bij wie kunnen jullie op school terecht met vragen over de keuze van een vervolgopleiding? Wie maakt hier wel eens gebruik van?</p>	Plenair

9. Wat kan de school doen om leerlingen beter te helpen bij deze keuze?	Groep – opschrijven op flap
<u>Ondersteuning door ouders/verzorgers</u>	
10. Praten jullie wel eens met je ouders over wat je na deze school wil gaan doen?	Vragen op flap en invullen met post its
11. Waar hebben jullie het dan over?	
12. Helpen je ouders je bij het maken van een goede keuze? Hoe dan?	
13. Vinden jullie het belangrijk dat je ouders helpen/meedenken bij je keuze? Waarom wel/niet?	
14. Voelen jullie je vrij om met je ouders te praten over je keuze? Bijvoorbeeld als je ouders liever willen dat je een andere opleiding kiest? Of staan je ouders achter je keuze?	
15. Wat kunnen je ouders doen om jou nog beter te helpen bij je keuze voor een vervolgopleiding?	
<u>Ondersteuning door anderen</u>	
16. Praten jullie wel eens met vrienden/klasgenoten over je keuze voor een vervolgopleiding? Waar hebben jullie het dan over?	Plenair
17. Zijn er nog andere personen met wie je praat over je keuze? Met wie? Bv. broers of zussen of andere familieleden? Waar praten jullie dan over?	Plenair
<u>Invloed anderen</u>	
18. Hoe belangrijk vinden jullie wat anderen (docenten, ouders, vrienden, klasgenoten) vinden van je keuze van wat je na deze school wil doen/ voor een vervolgopleiding? a. Zijn de mensen in jullie omgeving het eens met je keuze? Of is er iemand die vindt dat je wat anders zou moeten kiezen? b. Wordt jullie keuze beïnvloed door wat anderen hiervan vinden? Door wie wel/niet?	vraag leerlingen op een lijn te gaan staan van heel belangrijk tot niet belangrijk (a en b zijn doorvragen)

<u>Discriminatie</u>	
<p>19. Denk je dat je tijdens vervolgopleiding of baan anders behandeld wordt/ of moeilijker krijgt omdat je vrouw of man bent, een handicap hebt of je familie uit een ander land komt. – bijv negatieve opmerkingen, minder makkelijk worden aangenomen bij een stage of bij een baan vanwege je geslacht , handicap of etnische achtergrond)</p>	<p>toelichting op de vraag en dan op papier antwoorden. Of plenair – in pilot uittesten</p>
<p>21.Houd je hier rekening mee bij je keuze voor een vervolgopleiding? Hoe dan?</p>	
<p>22. Zou je hulp willen om te leren omgaan met discriminatie? Zo ja, wat zou je dan voor hulp willen?</p>	
<u>Slotvraag</u>	
<p>23. Wat wil je nog zeggen over dit onderwerp wat niet aan bod is geweest?</p>	

Bijlage 2 informatiebrief en toestemmingsformulier (leerlingen)

KOHNSTAMM
INSTITUUT

....., ...datum...

Beste leerling,

Op het vmbo moet je tijdens je opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op je toekomstige carrière. Op school maak je daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten je helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt [Naam school] mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor jou?

Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke wensen jullie hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar je ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen we jou om aan te geven dat jij mee wil doen aan het onderzoek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en je kunt op ieder moment stoppen. Dus als je tijdens het groepsgesprek niet meer verder wilt, dan mag je stoppen. Dit kun je aangeven bij de gespreksleider. We hopen natuurlijk dat je mee wilt doen, zodat we scholen goed kunnen adviseren over LOB.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die je geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van

leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar jou te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de jouw naam dus nooit genoemd worden.

Jouw rechten

Als je niet langer wilt meedoen met het onderzoek, kun je dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. Jouw gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (*datum invoegen*). Als je vragen hebt over privacy, kun je ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers je vraag niet kunnen beantwoorden dan kan je deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoefte aan meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans
info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit
rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek
h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Toestemmingsformulier

Beste leerling,

Via dit formulier kun je aangeven of je deel wilt nemen aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het groepsgesprek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het onderzoek inhoudt.

- Ik begrijp dat deelname aan het groepsgesprek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om deel te nemen. Ik kan op elk moment stoppen met deelname. Als ik besluit om te stoppen met deelname, hoef ik hiervoor geen reden op te geven.

Ik geef hieronder aan of ik wel of niet wil deelnemen aan het groepsgesprek.

Ik,,

leerling van klas van [*Naam school*],

geef toestemming voor de deelname aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.

- Ja, ik geef **wel toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek; deze toestemming loopt tot december 2021.

Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

*N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heb je recht op een kopie van deze geïnformeerde
toestemming*

Bijlage 3 informatiebrief en toestemmingsformulier (ouders/verzorgers)

....., ...datum...

Geachte ouder(s) / verzorger(s),

Op het vmbo moeten leerlingen tijdens de opleiding al snel keuzes maken die van grote invloed zijn op hun toekomstige carrière. Op school maakt uw kind daarom kennis met verschillende beroepsrichtingen via bijvoorbeeld snuffelstages en werkbezoeken.

Om te weten te komen of dit soort activiteiten leerlingen helpen bij het maken van studie- en beroepskeuzes, werkt [*Naam school*] mee aan een onderzoek naar loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen en het Kohnstamm Instituut uit Amsterdam.

Wat betekent deelname aan het onderzoek voor uw kind?

De klas van uw kind doet mee aan het onderzoek. Via een groepsgesprek met een deel van de leerlingen wordt nagegaan welke behoeften de leerlingen hebben op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We vragen naar de ervaringen rondom de profielkeuze en de keuze voor vervolgonderwijs. Binnen de klas zullen we een aantal leerlingen uitnodigen voor een groepsgesprek. Het groepsgesprek duurt maximaal 1 lesuur.

Toestemming

Voorafgaand aan het onderzoek vragen wij u om aan te geven of uw kind mee mag doen aan het groepsgesprek. Meedoen aan het onderzoek is helemaal vrijwillig en kan op ieder moment stop worden gezet. Dus als uw kind tijdens het groepsgesprek niet meer verder wil, dan mag en kan uw kind stoppen door dit aan te geven bij de gespreksleider.

Gebruik en bewaren gegevens

Alle antwoorden die uw kind geeft tijdens het groepsgesprek, worden vertrouwelijk behandeld. Dit betekent dat de uitgeschreven gesprekken beveiligd worden bewaard en dat alleen de onderzoekers de uitgeschreven gesprekken in kunnen zien.

Wij willen graag geluidsopnames maken van het groepsgesprek, zodat we de gegevens achteraf goed kunnen verwerken. De geluidsopnames worden eveneens opgeslagen in een beveiligde omgeving binnen de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de leden van het onderzoeksteam toegang tot hebben. Bij het verzamelen en verwerken van de gegevens gebruiken we geen echte namen van

leerlingen. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten nooit naar uw kind te herleiden zijn. Als er geschreven wordt over het onderzoek, zal de naam van uw kind dus nooit genoemd worden.

Rechten

Als u niet langer wilt dat uw kind meedoet met het onderzoek, kunt u dit aangeven bij de onderzoekers, door contact op te nemen met de projectleider. De gegevens worden dan verwijderd uit de databestanden. Dit is mogelijk tot aan het moment dat de gegevens geanalyseerd worden (*datum invoegen*). Als u vragen hebt over privacy, kunt u ook contact opnemen met de onderzoekers. Mochten de onderzoekers uw vraag niet kunnen beantwoorden dan kunt u deze voorleggen aan de Functionaris Gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen (via privacy@rug.nl).

Behoeftte aan meer informatie?

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met ons.

Met vriendelijke groet,

Annet Hermans
info@vmbostudiekeuze.nl

Régina Petit
rpetit@kohnstamm.uva.nl

Hanke Korpershoek
h.korpershoek@rug.nl

<https://vmbostudiekeuze.nl/>

Toestemmingsformulier

Geachte ouder/verzorger,

Via dit formulier kunt u aangeven of uw kind mag deelnemen aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo.

- Ik heb de uitleg over het groepsgesprek goed doorgelezen. Ik begrijp wat deelname aan het groepsgesprek voor mijn kind inhoudt.
- Ik begrijp dat deelname aan het groepsgesprek vrijwillig is. Op elk moment kan er gestopt worden met deelname. Hiervoor hoef ik geen reden op te geven.

Ik geef hieronder aan of mijn kind wel of niet gevraagd mag worden deel te nemen aan het groepsgesprek:

Ik,,
ouder/verzorger van,
uit klas van [*Naam school*],

geef toestemming voor de deelname aan het groepsgesprek over loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op het vmbo, waaronder het gebruik van geluidsopnames.

- Ja, ik geef **wel toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek; deze toestemming loopt tot december 2021.
- Nee, ik geef **geen toestemming** om deel te nemen aan het onderzoek.

Handtekening

Plaats

Datum

N.B. Als deelnemer aan het onderzoek heeft u recht op een kopie van deze geïnformeerde toestemming.

Bijlage 4 codeboom

Thema/Code	Omschrijving	Voorbeeld	Soort code
Verwachte ondersteuning			
<i>Ondersteuning ouder(s)</i>	De participant beschrijft welke ondersteuning hij/zij krijgt van zijn/haar ouder(s) bij het maken van een loopbaankeuze		Deductief
<i>Ondersteuning leeftijdsgenoten</i>	De participant beschrijft welke ondersteuning hij/zij krijgt van leeftijdsgenoten bij het maken van een loopbaankeuze		Deductief
<i>Ondersteuning broer(s) en/of zus(sen)</i>	De participant beschrijft welke ondersteuning hij/zij krijgt van zijn/haar broer(s) en/of zus(sen) bij het maken van een loopbaankeuze		Deductief
<i>Ondersteuning verdere familie</i>	De participant beschrijft welke ondersteuning hij/zij krijgt van zijn/haar verdere familie bij het maken van een loopbaankeuze		Inductief
<i>Ondersteuning school</i>	De participant beschrijft welke ondersteuning hij/zij krijgt van school bij het maken van een loopbaankeuze		Deductief
Belemmeringen in de ondersteuning van ouder(s)			
<i>Taalbarrière ouders</i>	De participant geeft aan dat zijn/haar ouder(s) moeite ervaren met de ondersteuning bij de studiekeuze door hun taalbarrière		Deductief
<i>Onbekendheid over het Nederlandse schoolstelsel</i>	De participant geeft aan dat zijn/haar ouder(s) moeite ervaren met de ondersteuning van de studiekeuze door onbekendheid over het Nederlands schoolstelsel		Deductief
<i>Ouders hebben een voorkeur voor een bepaalde studiekeuze</i>	De participant geeft aan dat zijn/haar ouder(s) een voorkeur hebben voor een bepaalde studiekeuze		Deductief

Ervaringen gegeven hulp van ouder(s)			
<i>Ervaringen met hulp van ouder(s)</i>	De participant geeft aan hoe hij/zij de hulp van zijn/haar ouder(s) heeft ervaren		Deductief